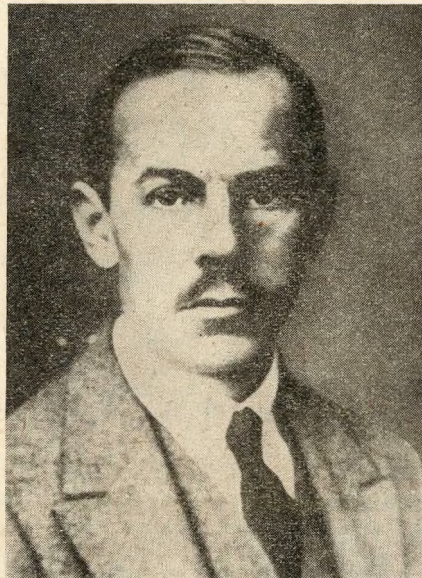

Száz esztendeje született Madzsar József

Az utóbbi másfél évtized alatt több vonatkozásban és gyakran idézték a sokáig méltatlanul elfelejtett *Madzsar József* alakját. Kiemelték a stomatológiai kutatásban elért eredményeit csakúgy, mint a magyar anya- és csecsemővédelem megteremtése, az antialkoholista mozgalom kibontakoztatása, az 1919-es Tanácsköztársaság alatti forradalmi lendületű szociálpolitika elindítása körül szerzett nagy érdemeit. A marxista történetírás különösen az ellenforradalom felülkerekedésétől, 1919 őszétől az 1930-as évek közepéig kifejtett politikai tevékenységét értékeli, a jelentős segítséget, amelyet az emigrációnak adott — mielőtt néhány évre neki is emigrálnia kellett —, majd hazatérése után a Szociáldemokrata Párt balszárnyán betöltött kimagasló szerepét, végül munkálkodását az illegális Kommunista Magyarországi Pártja tagjaként. Azt hangsúlyozták, hogy üldöztetéseket, börtönt vállalva nevelője volt új forradalmároknak, egyik alapító-szerkesztője a két háború között néhány évig megjelent egyetlen „féllegális” kommunista elméleti folyóiratnak, a *Társadalmi Szemlének* — amiért ismét elítélték, s a börtöntől csak úgy menekült, hogy magas korával járó törődöttsége miatt elvtársai kijuttatták külföldre. Forradalmi publicisztikai tevékenységét csehszlovákiai, majd szovjetunióbeli emigrációjában is folytatta. A személyi kultusz áldozataként hunyt el.

Bár tudományos folyóirataink, napilapjaink, az önálló kiadványok, a dokumentumgyűjtemények gazdag életművének már sok rétegét feltárták, s szó esett néhányszor *Madzsar Józsefről a magyar könyvtárügy kimagasló alakjáról* is, mégsem mondhatjuk, hogy valamennyi adósságunkat törlesztettük vele kapcsolatban. A centenárium alkalom, hogy emlékeztessünk rá: Madzsar Józsefről, a nagykarolyi főtávírdász fiáról, aki fiatal orvosként az 1900-as évektől a haladó értelmiségi mozgalmak egyik ismert és jeles képviselője, szociológus, a természettudományok, a materialista világnézet lelkes és tudományos igényű propagandistája, munkástanfolyamok előadója, jó nevű fogorvosként pedig nincstelen munkások ingyenes kezelője, a főváros népművelésügyének egyik úttörő személyisége, majd közegészségügyének újjászervezője, utóbb a kommunista párt egyik élenjáró harcosa volt, *mindmáig nincs utca elnevezve Budapesten.*

A késelemben bizonyára szerepet játszik az a körülmény, hogy tekervényes út vezet a Madzsar életművét mind telje-

sebben feltáró, de kis példányszámú történeti, munkásmozgalom-történeti, orvostudományi, könyvtári szakajtótól az utcaelnevezéssel foglalkozó bizottságokig. A Madzsar József hagyatékát és pályafutását mindeddig legrészletesebben bemutató munkát, *Kárpáti Endre* az Akadémiai Kiadónál 1967-ben megjelent, *Madzsar József válogatott írásai* című könyvét például mindössze 700 példányban bocsátották közre. (Bizonyára abból a megfontolásból, hogy a lábjegyzetekkel, hatalmas bibliográfiai apparátussal „túlterhelt” könyvet csak kutatók forgatják.) Így ez a munka, amelynek életrajzi fejezete néha szinte lépésről lépésre nyomon követi Madzsar útját, és annak budapesti lakhelyeit is pontosan megjelöli (a VIII. ker. Baross utcában, a XI. ker. Ménesi út 8. sz. alatt stb.), aligha jutott el az utcaelnevező testületek tagjaiig.

Születésének századik évfordulóján még azt sem állíthatjuk, hogy egészében bemutattuk volna Madzsart, a könyvtárpolitikust. E sorok írója éppen a *Könyvtáros* 1961-es évfolyamában, majd 1966-ban a *Fővárosi Könyvtár története* című munkájában vázolta Madzsar-nak e területen végzett munkáját; Kárpáti Endre említett könyvében ugyancsak szentelt egy kissé sommás fejezetet a témának, majd ismét a *Könyvtáros* hasábjain 1968-ban *Katona Jenő* emlékezett Madzsarra. Ezek az írások azonban nem merítették